

20190607

Remissvar

Regeringskansliet

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Institutet för språk och folkminnets rapport Språkcentrum för nationella minoritetsspråk.

Ert dnr.: Ku2019/00160/DISK

Föreningen Tornedalingar i Uppsala har i ett remissvar till Institutet för språk och folkminnen, ISOF, uttalat sig för att ett språkcentrum för meänkieli bör förläggas till **en** ort och då till Övertorneå. Styrelsen för föreningen vill inför beredningen av den proposition som förväntas komma under hösten 2019 lämna några kompletterande synpunkter till kulturdepartementet.

Bakom ISOF:s förslag om ett delat språkcentrum mellan Övertorneå och Kiruna finns en jämförelse med förhållandet inom samiskan med nord- och sydsamiska. En sådan jämförelse är mindre relevant. De olika varieteter av meänkieli som föreligger skiljer sig inte åt på samma sätt som syd- och nordsamiska. Det är inga svårigheter för meänkielitalande utefter gränsen mot Finland att förstå dem som talar lannankieli eller gällivarefinska. Orsaken är naturligtvis att meänkieli talas inom ett mycket snävare geografiskt område än samiska. Sambanden mellan byar och samhällen har alltid varit betydande p.g.a. t.ex. släktförhållanden, vänskapsband, handel och yrkesliv och inte minst p.g.a. den laestadianska väckelserörelsen som hade tornedalsfinska som predikospråk. Kiruna och Gällivare/Malmberget har genom gruvverksamheten under ett århundrade bidragit till att sysselsätta en stor del av Tornedalens befolkning som antingen arbetspendlat eller flyttat till malmfälten och därmed bidragit till sociala kontakter mellan olika delar av meänkieliområdet.

Eftersom meänkieli har varit ett talspråk finns det givetvis språkliga skillnader i meänkieli mellan byar/samhällen i alla delar av Tornedalen. Dessa språkliga varieteter är av mer dialektal karaktär och motiverar inte en uppdelning av ett språkcentrums resurser till flera orter. Den stora digitala ordboken *Meänkieli – svenska*, ligger nu ute på Internet och är på ca 33 000 ord. Den andra delen, *Svenska – Meänkieli* är i slutskedet. Grundord i ordboken har hämtats från torneälvldalsvarietetet. Till varje ord finns svensk översättning, om ordet har varieteter i Gällivare eller Jukkasjärvi (gällivarefinska resp. lannankieli), så anges det. Man får också exempel på ordens användning. Ordboken visar att skillnaderna i de olika varieteterna är överkomliga och kan hanteras på ett enkelt och överskådligt sätt.

Sedan flera 10-tals år har det i Tornedalen på olika nivåer och på flera håll pågått en utveckling av meänkieli som skriftspråk mot enhetlig grammatik och med ordböcker, som den ovan nämnda, som beaktar de språkliga varieteter som finns. Författare skriver på meänkieli, teaterföreställningar ges på meänkieli, sångartister skriver och sjunger på meänkieli och artiklar i tidningar/tidskrifter skrivs på meänkieli. Men detta är ”separata meänkieli-producenter” utan riktig samordning, var och en får på egen hand söka synpunkter

på hur man kan skriva ett ord, uttrycka sig grammatiskt ”rätt” eller vilken formulering som är den riktiga.

Det är ytterst angeläget att det kommer till stånd en samordning av utvecklingen av skriftspråket. Detta är en förutsättning för att meänkieli skall överleva i längden. En av de viktigaste uppgifterna för ett språkcentrum måste därför vara sådan samordning, en standardisering. Standardisering innebär inte att det inte kan/bör finnas möjlighet till varianter av dialektal karaktär fr.a. i det talade språket.

Samordningsuppgiften kommer att vara resurskrävande, det behövs både tillgång till språklig expertis och andra resurser för rådgivning, utbildning, information och kommunikation med kommuner, skolor, bildningsförbund, kulturinstitutioner osv. Vad som nu behövs är en kraftsamling av insatser för att rädda meänkielis överlevnad. Att som ISOF föreslår splittra upp mycket begränsade resurser för ett språkcentrum genom lokalisering till två orter skulle vara ytterst olyckligt, inte vara kostnadseffektivt, och som nämnts inte heller vara i sak motiverat. Det samarbete som uppdelningen på två lokaliseringssorter kräver skulle komma att dränera energi och expertis och andra resurser för de nämnda uppgifterna. Det finns en uppenbar risk för att en uppdelning skulle få negativa konsekvenser för bevarandet och utvecklingen av meänkieli. Inget talar emot att ett samlat centrum i Övertorneå på ett tillfredsställande sätt kan bevaka intressena för de som talar lannankieli, gällivarefinska eller andra dialektala varieteter av meänkieli. I stället talar mycket för att den samlade effekten av att koncentrera resurser till ett odelat centrum för meänkieli gynnar alla varieteter.

Styrelsen för föreningen Tornedalingar hänvisar i övrigt till Övertorneå kommuns remissvar som på ett utmärkt sätt argumenterar för Övertorneås lämplighet för ett samlat språk- och kulturcentrum för meänkieli. Ett samlat, odelat språkcentrum skulle tillsammans med andra verksamheter i Övertorneå med anknytning till meänkieli och tornedalsk kultur och till nordkalottfrågor ge synergieffekter till gagn för alla verksamheterna. Det skulle ge den kraftsamling som nu krävs för att få meänkieli att överleva och leva. En sådan kraftsamling skulle också stärka möjligheterna för gränsöverskridande samarbete med Finland, inte bara i det direkta gränsområdet utan också med t.ex. språkinstitutioner på finska universitet. I bland annat Uleåborg pågår forskning om nordfinska dialekter dit tornedalsfinskan räknas.

Styrelsen för föreningen Tornedalingar i Uppsala.

Tyra Helena Lindström

Bengt Bucht

Ordförande

Vice ordförande

Präst. Författare.

F.d. GD stf. Planeringschef.

Övriga styrelseledamöter:

Eva Hellman. Professor em.

Bo Lauri. Lantmätare.

Irma Ridbäck. F.d. 1:e bibliotekarie. Författare

Irene Niva Strand. Handläggare.

Hjördis Sigurdsdotter. Leg. arbetsterapeut.